

บทที่ ๓

หลักวาจาสุภาสิตในพุทธศาสนาเถรวาท

วาจามีสาระสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะวาจาเป็นสื่อสะท้อนความคิดและข้อเท็จจริงของตนให้บุคคลอื่นทราบ การสื่อสารด้วยวาจาที่กำกวมและวกวน หรือไม่มีหลักการย่อมนำมาซึ่งความขัดแย้งหรือความวุ่นวายในสังคม ดังนั้น วาจาที่ดีต้องมีหลักการหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ในพระพุทธศาสนาเรียกหลักการนี้ว่า หลักวาจาสุภาสิต ในการศึกษาวิจัยในบทนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าหลักวาจาสุภาสิตในพระพุทธศาสนา โดยมีรายละเอียดเนื้อหาที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๓.๑ ความเป็นมาของวาจาสุภาสิต

วาจาสุภาสิตเป็นหลักการของการใช้วาจาในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีปรากฏจากหลายคัมภีร์ เช่น ในมงคล ๓๘^๑ ประการ มงคลข้อที่ ๑๐ สุภาสิตา จ ยา วาจา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “การพูดวาจาสุภาสิตนั้น เป็นมงคลอันสูงสุด” เป็นการกล่าววาจาที่ดีงาม ไพเราะอ่อนหวาน ไม่หยาบคาย สำหรับวาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าเป็นวาจาสุภาสิต แต่แสดงความหมายในลักษณะสำคัญของวาจาสุภาสิต โดยนำมาประกอบในธรรมะที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในธรรมะหมวดต่างๆ ดังเช่น สัมมาวาจา ปิยวาจา วาขเปยยะ ปุบผาณิ มรุธาณิ สัจจวาจา อมตวาจา^๒ ทั้งนี้ ในส่วนที่แสดงเป็นวาจาสุภาสิตโดยตรง เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั่วไป พระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงแก่หมู่ภิกษุสงฆ์และพุทธบริษัท ซึ่งแสดงไว้ในพระสูตร ๒ พระสูตร ดังนี้

พระสูตรที่ ๑ สุภาสิตสูตร เป็นข้อตรัสไว้เพื่อให้ถือเป็นหลักในการพูดคุยหรือสนทนากัน ด้วยการแสดงออกทางวาจาที่สะอาด งดงาม เป็นวจีสุจริต ความประสงค์สำเร็จได้ด้วยการพูด โดยแสดงถึงสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสถึงวาจาที่เป็นสุภาสิต ไม่เป็นทุพภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่ ตีเตียน ดังสุภาสิตสูตรหนึ่งว่า “พระพุทธเจ้าตรัสพระวาจาใด อันเป็นวาจาเกษม เพื่อการบรรลุนิพพาน เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ วาจานั้นแล เป็นวาจายอดเยี่ยมกว่าวาจาทั้งหลาย”^๓ เป็นวาจาที่ประกอบด้วยข้อ ๔ ประการ คือ สัตตบุรุษทั้งหลายกล่าววาจาสุภาสิตว่าเป็นวาจาสูงสุด บุคคลพึงกล่าววาจาที่เป็นธรรม ไม่พึงกล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรมเป็นที่สอง บุคคลพึงกล่าววาจาอันเป็นที่รัก ไม่พึงกล่าววาจาอันไม่เป็นที่รักเป็นที่สาม บุคคลพึงกล่าววาจาจริง ไม่พึงกล่าววาจาเท็จเป็นที่สี่

^๑ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๕/๗.

^๒พระครูนิยมจันทโพธิ์ โพธิ์ศรี จันทสโร, “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตในมงคลสูตรกับสังคมไทยปัจจุบัน” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘.

^๓ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๕๗/๖๐๓.

“ภิกษุทั้งหลาย วาจาที่ประกอบด้วยข้อ ๔ ประการนี้ เป็นสุภาสิต ไม่เป็นทุพภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน”^๔

พระสูตรที่ ๒ วาจาสูตร เป็นข้อตรัสไว้ เพื่อให้ภิกษุทั้งหลาย กล่าววาจาที่เป็นวาจาสุภาสิต ไม่เป็นวาจาทุพภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน เป็นคำพูดที่พูดดีแล้ว โดยมีกฎเกณฑ์ของการพูดดี คือ คำพูดที่ถูกกาลเทศะ คำพูดที่เป็นความจริง คำพูดที่สุภาพ อ่อนหวาน คำพูดที่มีประโยชน์ คำพูดประกอบด้วยเมตตา ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วย ๕ ประการนี้แล เป็นวาจาสุภาสิต ไม่เป็นวาจาทุพภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน^๕

จากหลักฐานในพระไตรปิฎกและอรรถกถาตั้งกล่าว ได้แสดงให้เห็นมาของวาจาสุภาสิต ซึ่งเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าได้ทรงให้ความสำคัญ และตรัสให้เหล่าภิกษุยึดเป็นแนวปฏิบัติ

๓.๒ ความหมายของวาจาสุภาสิต

ธรรมชาติของสังคมมนุษย์เมื่อพบเจอกันย่อมมีการพูดคุยทักทายกันด้วยวาจา วาจาจึงจัดว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารให้เข้าใจกัน วาจามีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า word หรือ speech^๖ ความหมายทางตรงหมายถึง ถ้อยคำ คำกล่าว คำพูด ที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง^๗ รวมถึงการเจรจา ด้วยการแสดงเจตนาของตนให้คนอื่นเข้าใจ ความหมายทางอ้อม ได้แก่ การแสดงออกแทนคำพูดทุกวิธี การบอกกล่าวด้วยอักษร เช่น การเขียนหนังสือ การทำเครื่องหมายด้วยภาพหรือด้วยแสงด้วยสี^๘ เป็นต้น วาจาหรือการพูดเป็นทักษะที่มีความสำคัญมากในการใช้ภาษา เพราะสื่อความเข้าใจได้มากที่สุด คำว่า วาจา มาจากภาษาบาลี ที่มีนัยยะแสดงการแสดงออกทางเจตนาวาจา ที่ทำให้คนอื่นรู้ถึงความคิดที่อยู่ในใจตน ด้วยคำพูดที่เป็นกุศลหรืออกุศล เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ ขึ้นอยู่กับเจตนา และศีลธรรมของผู้พูด เป็นการแสดงความหมายในด้านการสื่อสารภาษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจกัน^๙ คำที่เป็นโวพจน์กับวาจา ได้แก่ ภาสิต ลปิต ภาสา โวหาร วจน คีรา วจี เป็นต้น^{๑๐} ดังนั้น วาจาจึงเป็นการแสดงออกด้วยเจตนาของมนุษย์ คำพูดที่ออกเสียงทำให้บุคคลอื่นสามารถเข้าใจเนื้อความได้ วาจานั้นย่อมเป็นของกลาง จะดีหรือชั่ว ก็แล้วแต่เจตนาของผู้พูดมุ่งจะให้

^๔ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๐๙.

^๕ ่อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๘/๓๓๘.

^๖ ดำเนิน การเด่น และ เสถียรพงษ์ วรณปก, พจนานุกรมไทยอังกฤษ ฉบับปรับปรุงใหม่ ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๓), หน้า ๔๖๒.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๖๖.

^๘ ปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนิกกรรมตรี, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาเมฆราษฎร์วิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๐ – ๑๓๑.

^๙ พระสัทธัมมโชติกะธัมมะจริยะ, ปรมัตถโชติกะ, ปริเฉทที่ ๑-๒-๖, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๗๗.

^{๑๐} พระธรรมกิตติวงศ์ ทองดี สุรเตโช, ศัพท์วิเคราะห์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสียงเขียน, ๒๕๕๐), หน้า ๕๗๙, พระโมคคัลลานเถระ, คัมภีร์อภิธานวรรณนา, พระมหาสมปอง มุทิโต แปลและเรียบเรียง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๐-๑๖๓.

เป็นไป^{๑๑} วาจาเป็นการสะท้อนการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกันในสังคม โดยวาจาที่เกิดจากจิตที่เป็นกุศล เป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข วาจาที่กล่าวแล้วเกิดกุศลหรือเกิดความเป็นมงคลเรียกว่า วาจาสุภาสิต

วาจาสุภาสิตในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง วาจาสุภาสิตที่เป็นมงคลอันสูงสุด^{๑๒} เป็นความดีงามยอดเยี่ยม เป็นวาจาอันสูงสุด^{๑๓} คือ วาจาที่พูดแล้ว จะไม่มีโทษ และผู้รู้ทั้งหลายไม่ติเตียน^{๑๔} เป็นถ้อยคำหรือข้อความที่สะท้อนคติสอนใจ^{๑๕} เป็นการพูดที่พูดหรือเปล่งเป็นเสียงทำให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความได้ ไม่มีโทษ สบายหู แฝงด้วยคติ เป็นถ้อยคำนำออกจากทุกข์ เป็นวจีสุจริต ทำให้ได้รับประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง เป็นถ้อยคำ หรือ คำเปล่งที่เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกรักนึกคิดของบุคคลให้ผู้อื่นได้รับรู้ความคิดของตน

นอกจากนี้ยังพบว่าในคัมภีร์อรรถกถา พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายถึงความหมายของ วาจาสุภาสิต ว่าเป็นวาจาที่พูดแล้วทำให้เกิดประโยชน์ ปราศจากโทษมีราคะโทสะหรืออคติเป็นต้น เป็นคำพูดที่เว้นจากวจีทุจริต ๔ คือ พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ประกอบด้วยวจีสุจริต ๔ คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ความหมายของวาจาสุภาสิตนี้ยังมีคุณลักษณะที่เปิดเผยและเป็นสากล กล่าวคือ วาจาที่ประกอบด้วยการพูดดี พูดเป็นธรรม พูดคำที่ไพเราะ พูดคำสัตย์จริง พูดด้วยความสำรวมระวัง พูดด้วยการทำจิตให้รื่นเริง โดยพูดเกี่ยวข้องกับชาติ ชรา พยาธิ และมรณะ ก็ถือว่าเป็นสุภาสิตได้เหมือนกัน^{๑๖}

^{๑๑} พระธรรมโกศาจารย์ ญาณนันทิกขุ, มงคลชีวิต หลักปฏิบัติมงคล ๓๘ ประการของคนดี, หน้า ๔๗.

^{๑๒} ข.ข. (ไทย) ๒๕/๕/๗.

^{๑๓} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๐๙.

^{๑๔} ข.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๕๒-๔๕๓/๖๐๒.

^{๑๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๐๖.

^{๑๖} ข.ม. (ไทย) ๒๙/๒๑๐/๖๑๗.

๓.๓ ลักษณะของวาจาสุภาสิต

คำว่า “วาจาสุภาสิต” เป็นรูปศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทย ศัพท์เดิมมาจากภาษาบาลี ปรากฏในพระไตรปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ในมงคลสูตรว่า “สุภาสิตา จ ยา วาจา”^{๑๗} และในขุททกนิกาย สุตตนิบาต ในสุภาสิตสูตรว่า “วาจา สุภาสิตา”^{๑๘} ซึ่งได้แสดงลักษณะของวาจาสุภาสิตาไว้ว่า วาจาสุภาสิตามีลักษณะคำที่กล่าวดี คำพูดที่ถือเป็นคติ^{๑๙} คำพูดที่ผู้พูด พูดดีแล้ว^{๒๐} ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของบุคคลที่กล่าววาจาที่ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่นให้เดือดร้อน วาจาดังกล่าวมานี้เรียกว่าเป็นวาจาสุภาสิต^{๒๑} ส่วนในอรรถกถาธรรมบทได้กล่าวถึงหลักวาจาสุภาสิตที่มีนัยยะต่างออกไปอีกว่า พระพุทธพจน์ คือ พระไตรปิฎก ชื่อว่าวาจาสุภาสิต สุภาสิตา หมายถึงพระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎก ซึ่งก็หมายถึง “พระพุทธพจน์” คือพระไตรปิฎกเท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมแล้วลักษณะของวาจาสุภาสิตสามารถประมวลลักษณะได้แก่ การกล่าววาจาที่เป็นธรรม ไม่เป็นเหตุทำให้คนอื่นเดือดร้อน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น กล่าวเฉพาะวาจาเป็นที่รัก เป็นที่ถูกใจผู้ฟัง กล่าววาจาสัตย์จริงอย่างเดียว เว้นกล่าวคำลามก^{๒๒} มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) เป็นคำพูดที่มีกลิ่นหอม ได้แก่ สะอาดบริสุทธิ์ เป็นคำพูดที่ให้คนแต่ส่วนเดียว ทำให้ใจสงบ เกิดสมาธิ เกิดปัญญา ฉลาด พัฒนาจิต ทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น พัฒนาขึ้น ทำให้เกิดผลดีแก่ตนเองและผู้อื่น^{๒๓}

๒) เป็นวาจาจริง ได้แก่ เป็นความจริง หรือวาจาสัตย์

๓) เป็นการพูดด้วยใจจริง ได้แก่ เจตนาไม่ใช้แกล้งพูดจะสับปลับตลบตะแลง หรือพูดจาเหลวไหลให้คลาดเคลื่อน ให้คลุมเครือ หรือบิดเบือน

๔) เป็นคำสุภาพ ได้แก่ เกลี้ยงเกลา ละมุนละไม หรือราบเรียบ

๕) เป็นคำพูดที่มีประโยชน์ มีผลดี ทั้งต่อผู้พูดและผู้ฟัง^{๒๔}

ลักษณะของวาจาสุภาสิตดังกล่าว เป็นวาจาที่ควรนำมาใช้เป็นแบบอย่างเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นช่องทางการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลควรพูด

^{๑๗} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๕/๗.

^{๑๘} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๕๔/๖๐๓.

^{๑๙} องค์การคำคุณศัพท์, พจนานุกรมนักเรียน ฉบับเพิ่มคำศัพท์ปรับปรุงใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว), หน้า ๔๔๘.

^{๒๐} พันเอก ปิ่น มุกกันต์, มงคลชีวิต ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๔๐๓.

^{๒๑} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๕๔/๖๐๓.

^{๒๒} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๕๒-๔๕๓/๖๐๒.

^{๒๓} พระสมพงษ์ ดิถขธมโม, “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมุสาวาทในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๕.

^{๒๔} พันเอกปิ่น มุกกันต์, มงคลชีวิต ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๔๑๔.

คำที่ติงามเท่านั้น ไม่ควรพูดคำที่ชั่วร้ายเลย การพูดคำที่ติงาม เป็นการดี บุคคลย่อมเดือดร้อนเพราะพูดคำชั่วร้าย^{๒๕}

๓.๔ หลักการของการใช้วาจาสุภาพ

วาจามีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในการที่จะสนองตอบต่อความต้องการ ความปรารถนาหรือความไม่ปรารถนา หรือไม่ต้องการสิ่งใด ก็สามารถแสดงออกทางวาจาหรือคำพูด วาจาจึงเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับวาจาหรือการพูดไว้หลายนัยยะ เช่น การใช้วาจาเพื่อการแสดงหลักธรรมที่ต้องรู้จักสำรวมในการพูด พูดสุภาพอ่อนหวาน พูดคุยกันด้วยความรักความเมตตาต่อกัน เพื่อสร้างมิตรไมตรีต่อกัน เพื่อให้ถ้อยคำเป็นที่น่าเชื่อถือ และหลักการของวาจายังปรากฏในส่วนของบริบทที่ว่าด้วยหลักวจีสุจริต และการละเว้นจากวจีทุจริต การใช้วาจาจึงถือเป็นหัวใจสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะในการเผยแผ่หลักธรรม ก็ต้องอาศัยวาจาคือการพูดเป็นหลัก เพราะการพูดเป็นการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอน ให้ผู้ฟังเข้าใจในหลักธรรมนั้นๆ อย่างถ่องแท้ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หลักการของวาจาในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบได้ดังนี้ คือ

๑) การไม่ว่าร้ายผู้อื่น หลักการนี้มีปรากฏในหลักโอวาทปาฏิโมกข์^{๒๖} กล่าวคือ พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนภิกษุทั้งหลายให้ยึดหลักการใช้วาจาไว้ว่า “อนุปวาโท” แปลว่า การไม่ว่าร้ายผู้อื่น และไม่ชักชวนผู้อื่นให้ว่าร้ายด้วย

๒) เจรจาชอบ หลักการนี้มีปรากฏใน มรรคมงคล ๘^{๒๗} คือ หนทางหรือมรรคสายเอกสำหรับเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ ของสัตว์ทั้งหลาย หลักสัมมาวาจา แปลว่า เจรจาชอบเว้นจากวจีทุจริต ๔ หลักวาจาสุภาสิตจึงมีนัยยะดุจสัมมาวาจาที่มีการเจรจาชอบ คือ เว้นจากวจีทุจริต ๔

๓) สุภาพไพเราะอ่อนหวาน หลักการนี้มีปรากฏใน หลักธรรมสังคหวัตถุ ๕^{๒๘} อันเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หรือหลักการสงเคราะห์ ๔ ประการ ข้อที่ ๒ ปิยวาจา แปลว่า วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือการกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำพูดที่แสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจงใจให้นิยมยอมตาม

๔) พูดดีมีน้ำใจ หลักการนี้มีปรากฏใน หลักธรรมราชสังคหวัตถุ ๕^{๒๙} ได้แก่ หลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครอง ข้อที่ ๔ วาขเปยยะ แปลว่า ผู้มีวาจาอันพูดดีมีน้ำใจ น้ำคำควรดื่ม คือรู้จักพูด รู้จักปราศรัย ไพเราะ สุภาพนุ่มนวล ประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์ เป็นทางแห่งความสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีและความนิยมเชื่อถือ

^{๒๕} ขุ.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๘๘/๓๗.

^{๒๖} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๙๐/๕๐.

^{๒๗} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๓๖/๕๕.

^{๒๘} ขุ.ชา.สตตติ. (ไทย) ๒๘/๑๗๘/๘๓.

^{๒๙} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๕/๕๖.

๕) **ความจริง** หลักการนี้มีปรากฏในหลักของศีล ๕^{๓๐} กุศลกรรมบถ ๑๐^{๓๑} ที่ว่า มุสาวาทา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๖) **ระลึกถึงกัน** หลักการนี้มีปรากฏในหลักสาราณียธรรม ๖^{๓๒} เป็นการใช้วาจาที่การให้ระลึกถึงกัน หรือการอยู่ร่วมกัน ในข้อที่ ๒ ที่ว่าเมตตาวจีกรรม แปลว่า การตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนแนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓.๕ องค์ประกอบของวาจาสุภาสิต

วาจาสุภาสิตโดยแท้ มีองค์ประกอบ ๕ ประการตามหลักวาจาสูตร คือ

๑. กาเลน ภาสิตา คำพูดที่ถูกกาลเทศะ กาลวาที
๒. สัจจา ภาสิตา คำพูดที่เป็นความจริง สัจวาที
๓. สณฺหา ภาสิตา คำพูดที่สุภาพ อ่อนหวาน สันหาวาที
๔. อตถสณฺหิตา ภาสิตา คำพูดที่มีประโยชน์ อตถสันหาวาที
๕. เมตตจิตฺเตน ภาสิตา คำพูดประกอบด้วยเมตตา เมตตาวาที^{๓๓}

วาจาสุภาสิตในแต่ละองค์ประกอบทั้ง ๕ นี้ มีเนื้อหารายละเอียดที่แตกต่างกัน ดังผู้วิจัยจะได้อธิบายเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

๑) **กาเลน ภาสิตา พุดถูกกาล** หมายถึง การพูดอยู่ในลักษณะของ “ความเหมาะสม” คือ พูดในสถานที่ที่เหมาะสม ในเวลาที่เหมาะสม ในปริมาณที่เหมาะสม โดยความเหมาะสมจะมีมากน้อยก็ขึ้นอยู่กับเรื่องที่พูด เวลาที่เหมาะสมดังกล่าว ไม่ใช่หมายถึง เวลาเช้า สาย บ่าย เย็น การเข้าใจเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะจะทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องเวลาว่า เวลานั้น เวลานี้ เป็นฤกษ์มงคลหรือไม่มงคล เพราะการเชื่อเรื่องเวลาในลักษณะนี้ ไม่ถูกหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา^{๓๔} ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องฤกษ์ยาม มีข้อแสดงว่า “สัตว์เหล่าใดประพฤติดุจจริตทางกาย วาจา ใจ ในเวลาเช้า ในเวลากลางวัน หรือในเวลาเย็น เช้านั้น กลางวันนั้น หรือเย็นนั้น ย่อมเป็นฤกษ์ดีของสัตว์เหล่านั้น”^{๓๕}

นอกจากนี้ การพุดถูกกาล ยังหมายรวมถึง ความเหมาะสมหรือจังหวะ เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรพูด เวลาไหนยังไม่ควรพูด ควรพูดนานเท่าไร ต้องคาดผลที่จะเกิดขึ้นไว้ด้วย ดูความเหมาะสมหรือ

^{๓๐} พุ.วิ. (ไทย) ๒๖/๑๘๑/๓๒.

^{๓๑} พุ.อป. (ไทย) ๓๓/๒๘๒/๒๗๖.

^{๓๒} พุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๐๔๕/๕๑๐.

^{๓๓} อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๓๓๘.

^{๓๔} พระมหาศรีสุพรรณ อตฺตทีโป คำนันท์, “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๐.

^{๓๕} อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๕๖/๓๙๙.

จึงหวั่นเนื่องด้วยเวลาและปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรเปล่งวาจาที่ดี ให้เกินควรแก่กาล^{๓๖} ไม่ควรพูดจนเกินกาล ไม่ควรนิ่งเสมอไป เมื่อถึงเวลา ก็ควรพูดพอประมาณ ไม่พินเฝ้า ดังที่พระพุทธเจ้าไม่ยอมตรัสถ้อยคำแม้คำนั้นจะเป็นคำจริง และมีประโยชน์ พระองค์จะทรงพิจารณากาลเทศะที่สมควรก่อนแล้วจึงตรัสวาจานั้น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสตอบอภัยราชกุมารว่า

“ราชกุมาร ตถาคตรู้ว่าวาจาใด ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ วาจานั้นจะถูกใจคนอื่นหรือไม่ถูกใจก็ตาม ตถาคตก็ไม่กล่าววาจานั้น แต่วาจาใด ตถาคตรู้ว่าเป็นเรื่องจริง เรื่องแท้ ประกอบด้วยประโยชน์ วาจานั้นจะถูกใจชอบใจคนอื่นหรือไม่ก็ตาม ตถาคตย่อมรู้กาลเวลาที่จะกล่าววาจานั้น เพราะมีความอนุเคราะห์ในสัตว์ทั้งหลาย”^{๓๗}

พระพุทธภาษิตดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การพูดถึงแม้จะเป็นวาจาสุภาษิต ถ้าไม่คำนึงถึงกาลเทศะในการพูด จะทำให้เกิดโทษกับผู้พูดได้ เพราะคนที่พูดล่วงเลยขอบเขต คือ พูดล่วงประมาณ ไม่ยั้งประโยชน์ให้สำเร็จ เป็นสิ่งไม่ดี พระพุทธภาษิตที่เป็นข้อแสดงถึงวาจาสุภาษิตในลักษณะของกาลเทศะ ภาสิตา ดังกล่าวนี้นี้ แสดงเนื้อความว่า “ถึงแม้เป็นคำพูดจริง ไพเราะ มีประโยชน์ คนฟังชอบ ตถาคตย่อมรู้จักเลือกเวลาที่เหมาะสม ทรงเป็นกัลยาณูปการ”^{๓๘}

๒) **สัจจา ภาสิตา พูดคำจริง** อยู่ในลักษณะของการพูดคำจริงหรือวาจาจริง เป็นเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นที่ขาดไม่ได้ ทศนะทางพระพุทธศาสนานิยมความจริง เฉพาะเรื่องคำพูดนั้น คำพูดที่ถือว่าดีและถูกต้อง จะต้องมีความจริงเป็นหลักเสมอไป วาจามีความสำคัญยิ่งต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ใช้การพูดเป็นแกนกลางในการทำความเข้าใจ เพื่ออธิบาย เพื่อโน้มน้าวใจ หรือเพื่อทำความเข้าใจกับบุคคลอื่นๆ ดังพุทธภาษิตที่ทรงตรัสว่า สัตย์แลเป็นวาจาไม่ตายธรรมนี้เป็นของเก่า สัตบุรุษทั้งหลายตั้งมั่นแล้วในคำสัตย์ ทั้งที่เป็นอรรถและเป็นธรรม^{๓๙} สัจจวาจา คือคำพูดสัตย์จริงไม่กลิ้งกลอก ซึ่งจะเป็นเหตุทำให้คนพูดนำเคารพนับถือ คำพูดมีน้ำหนัก เป็นที่รักของผู้คบหาสมาคม โดยเฉพาะในครอบครัว ถ้าทุกคนต่างพูดคำสัตย์จริงต่อกัน ย่อมก่อให้เกิดความรักที่มั่นคง มีพลังสามัคคีไม่แตกแยกไว้อใจซึ่งกันและกัน^{๔๐}

การพูดที่ไม่บิดเบือนความจริง ยังจัดได้ว่าเป็นมงคลตามบทสวดมนต์ “รัตนสูตร” ว่าด้วยสัจจวาจานี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ทุกท่าน^{๔๑} สามารถจะประสิทธิ์ประสาทมงคลแก่ผู้อื่น และยังทำให้ผู้พูดคำสัตย์ได้รับเกียรติ มีชื่อเสียงอีกด้วย ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า คนยอมได้เกียรติยศ เพราะพูดคำสัตย์จริง^{๔๒} สัจจะเท่านั้น เป็นรสที่ดีกว่ารสทั้งหลาย^{๔๓} ดังนั้น ผู้ที่รู้จักศิลปะในการพูด มีโอกาสสร้าง

^{๓๖} พ.ป. (ไทย) ๑๑/๑๘๗-๑๘๘/๑๔๕-๑๔๖.

^{๓๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๘.

^{๓๘} อ.จ. สดต.ก. (ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓.

^{๓๙} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๑๐.

^{๔๐} พระมหาศรีสุพรรณ อุตตทโป (ค่านนท์), การประยุกต์ใช้วาจาสุภาษิตที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธทศนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๔๔.

^{๔๑} พ.พ. (ไทย) ๒๕/๓/๙.

^{๔๒} พ.อิต. (ไทย) ๒๕/๑๘๙/๕๔๔.

^{๔๓} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๗๓/๘๐.

ความสำเร็จและความก้าวหน้าให้แก่ตนเองได้อย่างมาก ตรงกันข้าม คนที่พูดไม่ดีหรือพูดไม่เป็น นอกจากคำพูดนั้นจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานแล้ว ยังอาจเป็นการสร้างศัตรูให้กับผู้พูดเอง^{๔๔}

๓) **สมหา ภาสิตา พุดคำอ่อนหวาน** ลักษณะของคำพูดที่ให้คุณแต่ส่วนเดียว บุคคลควรเปล่งถ้อยคำอ่อนหวาน มีประโยชน์เท่านั้น^{๔๕} เป็นคำพูดด้วยภาษาที่สุภาพ ไพเราะ ไม่หยาบคาย เป็นคำพูดที่ผู้ฟังน่ายินดี ชื่นชอบ ทั้งทำให้ใจผู้พูดสงบ เป็นการพัฒนาสุขภาพจิตให้ดีขึ้น บุคคลจึงควรพูดแต่วาจาที่สุภาพ วาจางาม อ่อนหวาน ประกอบด้วยประโยชน์ เพราะทำให้เกิดผลดีแก่ตนเองและผู้อื่น ดังนัยยะที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า ...ไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในเบื้องปลาย พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ^{๔๖} บุคคลไม่ควรพูดคำที่ชั่วหยาบ การพูดคำที่ดีงาม เป็นการดี บุคคลย่อมเดือดร้อนเพราะพูดคำชั่วหยาบ^{๔๗}

๔) **อตถสยหิตา ภาสิตา คำพูดประกอบด้วยประโยชน์** คำพูดที่พูดแล้วผู้ฟังย่อมได้รับประโยชน์ และทำให้ผู้พูดปรารถนาประสบผลสำเร็จได้ มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง ถ้าหากนำแนวทางไปคิด หรือปฏิบัติในทางสร้างสรรค์^{๔๘} วาจาที่พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟัง เป็นวาจาที่ควรแก่การฟัง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เปล่งวาจางามทำให้ประโยชน์สำเร็จได้”^{๔๙} พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญวาจาที่มีประโยชน์ แม้ผู้พูดจะพูดได้ไพเราะอ่อนหวาน โดยอุบายอันแยบคายมากมายจนทำให้คนอื่นเชื่อในถ้อยคำของตนได้ก็ตาม ก็สู้คำพูดเพียงคำเดียวที่ประกอบด้วยประโยชน์ ทำให้จิตใจของผู้สดับสงบไม่ได้ ดังที่ปรากฏในขุททกนิกาย ธรรมบทว่า “คำพูดที่เหลวไหลไร้ประโยชน์ตั้งพันคำ ก็สู้คำพูดที่มีประโยชน์เพียงคำเดียวไม่ได้ เพราะฟังแล้วทำให้จิตใจสงบ”^{๕๐} วาจาที่พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟัง เป็นวาจาที่ควรแก่การฟัง หรือเป็นวาจาที่ควรพูดดีกว่าไม่พูด แต่ถ้าวาจานั้นจริงและเป็นวาจาสุภาพ แต่ถ้าพูดแล้วไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร กลับจะทำให้เกิดโทษ ก็ไม่ควรพูด

การให้ความสำคัญดังกล่าวปรากฏเห็นได้ชัดเมื่อครั้งหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับอภัยราชกุมาร ขณะประทับอยู่ ณ เวฬุวันกลั่นทกนิวาปสถาน ในเขตพระนครราชคฤห์^{๕๑} เกี่ยวกับหลักในการตรัสสั่งสอนเวไนยสัตว์ของพระองค์ ๖ ประการ^{๕๒} ดังนี้

วาจาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ วาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ไม่กล่าววาจานั้น

^{๔๔} พระสมชาย ปโยโค ดำเนิน, “การใช้วาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำ”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑.

^{๔๕} พุ.ชา.ตรสก. (ไทย) ๒๗/๖๐/๔๐๖.

^{๔๖} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า พิมพ์ ธรรมธโร, **บทสร้างนิสัยแบบอย่าง**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๑.

^{๔๗} พุ.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๘๘/๓๗.

^{๔๘} พระสมชาย ปโยโค ดำเนิน, “การใช้วาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำ”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒.

^{๔๙} พุ.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๘๘/๓๗.

^{๕๐} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐๐/๖๑.

^{๕๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๓-๘๗/๘๔-๘๘.

^{๕๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๗-๘๘.

วาทะที่จริง แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาทะนั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ไม่กล่าววาทะนั้น

วาทะที่จริง ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาทะนั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น รู้กาลที่จะกล่าววาทะนั้น

วาทะที่ไม่จริง ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาทะนั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ไม่กล่าววาทะนั้น

วาทะที่จริง ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาทะนั้นเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนอื่น ไม่กล่าววาทะนั้น

วาทะที่จริง ที่ประกอบด้วยประโยชน์ วาทะนั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น รู้กาลที่จะกล่าววาทะนั้น^{๕๓}

พระพุทธพจน์ข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า คำสอนของพระพุทธศาสนาในการสั่งสอนประชาชนก็คือ ความจริง ความมีประโยชน์ และความเหมาะสมกับกาลเวลา

ประโยชน์หรือผลของวาทะอยู่ที่ผู้พูดพูดแล้วได้รับผลดีจากการพูดนั้น ฝ่ายผู้ฟังเมื่อได้ฟังแล้ว ก็ได้รับผลดีเช่นกัน คำพูดที่มีประโยชน์นั้น จะต้องไม่เป็นโทษ แต่เป็นคำพูดที่ทำให้ผู้พูดและผู้ฟังให้ดีขึ้นอย่างเดียวกัน

๕) เมตตจิตเตน ภาสิตา พุทด้วยเมตตาจิต การพูดด้วยจิตที่ดี พุทด้วยจิตใจที่มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง มีความจริงใจต่อผู้ฟัง ปรารถนาให้ผู้ฟังพ้นจากความทุกข์ โดยขึ้นอยู่กับ “เจตนา” เป็นสำคัญเพราะเจตนาเป็นตัวนำ บังชี้ถึงลักษณะของวาทะที่มีเมตตา เมื่อผู้พูดพูดด้วยเจตนาดีมีเมตตาต่อผู้ฟัง ก็จัดว่าพูดด้วยวาทะสุภาสิตตามลักษณะของคำพูดประกอบด้วยเมตตา นี้เพราะคำว่า “เมตตา” หมายถึงความปรารถนาดี อยากรู้ให้คนฟังมีความสุขมีความเจริญยิ่งขึ้นไป^{๕๔} ความมีเมตตา ความปรารถนาดี ความอยากให้ผู้ฟังมีความสุข และประสบความสำเร็จในสิ่งที่เป็คุณประโยชน์^{๕๕} ดังเช่นเรื่องในทศมาสสูตรและสัมพหุลกุมารวัตถุว่า พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี ทอดพระเนตรเห็นพวกเด็กๆ เอาท่อนไม้ตุง จึงเปล่งอุทานในขณะนั้นว่า “ผู้ใดไฝหาความสุขเพื่อตน แต่กลับใช้ท่อนไม้ทำร้ายสัตว์ทั้งหลายผู้รักสุข ผู้นั้นตายไปแล้วย่อมไม่ได้รับความสุขเลยส่วนผู้ใดไฝหาความสุขเพื่อตน ไม่ใช้ท่อนไม้ทำร้ายสัตว์ทั้งหลายผู้รักสุข ผู้นั้นตายไปแล้วย่อมได้รับความสุข”^{๕๖} จากพุทธอุทานสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปรารถนาความสุข ไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่นให้ได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นการทำ พูด คิด จึงควรตั้งจิตประกอบด้วยเมตตาไว้เป็นเบื้องต้นเสมอ

วาทะสุภาสิตนั้น ยังสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมและสติปัญญาของผู้ฟังได้ โดยสามารถเปลี่ยนแปลงจากความไม่รู้เป็นความรู้ จากที่พบความเดือดร้อนวุ่นวายกลายเป็นพบ

^{๕๓}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๘.

^{๕๔}พระครูนิยมนันทโพธิ์ โพธิ์ศรี จนทสาโร, “การประยุกต์ใช้วาทะสุภาสิตในมงคลสูตรกับสังคมไทยปัจจุบัน” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘.

^{๕๕}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๕๐๗.

^{๕๖}ข.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๓๑-๑๓๒/๗๓,

หนทางแห่งความสุข หรือจากความมีดมนที่อยู่ในห้วงของการหลงผิด จักพบความสว่างไสว พ้นจากความลุ่มหลงในสิ่งนั้นๆ ได้ และที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับที่สูงยิ่งขึ้นไป คือการที่สามารถเปลี่ยนจากปุถุชนเป็นอริยชน ปลอ่ยวางจากความหมกมุ่น ทำให้พบทางดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์ทั้งโลกนี้และโลกหน้า หรือประโยชน์สูงสุด กล่าวคือพระนิพพาน ซึ่งเกิดจากการรับรู้ รับฟัง และเข้าใจในวจาสุภาสิต มีผลในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และสติปัญญา พัฒนาจิตใจ เพราะได้ปัญญา มาเป็นแสงสว่างส่องนำทางชีวิตให้ดำเนินไปในครรลองแห่งสัมมาทิฐิอยู่เป็นนิตย์นั่นเอง^{๕๗}

คุณธรรมแห่งวจา เป็นวจาสุจริต เพราะเป็นวจาสุภาสิต ที่แสดงออกถึงการมีจิตที่เป็นกุศล วจาจริงเป็นการแสดงออกของจิตงาม วจาสุภาพแสดงถึงจิตใจที่อ่อนโยน วจาเป็นภาสิต เพราะจิตมีคุณธรรม วจาสามัคคีก็โดยจิตมีเมตตา วจาเป็นประโยชน์มาจากจิตมีปัญญา วจากับใจเป็นเหตุเป็นผลเกื้อกูลกัน เมื่อควบคุมวจาให้ดี จิตใจก็ดีงาม และเมื่อจิตใจดีงาม วจาก็เป็นวจาชอบ^{๕๘} เป็นวจาสุภาสิต ผู้พูดต้องมีจิตเมตตาและไม่มีอคติ เมื่อพูดถูกกาล ก็เป็นอันแสดงว่าผู้พูดเป็นกัลยาณู ผู้รู้จักกาล เมื่อพูดจริง ก็เป็นอันแสดงว่าผู้พูดเป็นผู้มั่นในคำสัตย์ เมื่อพูดอ่อนหวานก็เป็นอันแสดงว่าผู้พูดเป็นสุภาพชน เมื่อพูดประกอบด้วยประโยชน์ ผู้พูดและผู้ฟังก็ไม่ไร้ผล เมื่อกล่าวด้วยเมตตาจิต ก็เป็นแสดงเจตนาดีของผู้พูด^{๕๙}

สรุปได้ว่า วจาสุภาสิต หมายถึงคำพูดที่เป็นมงคล พูดในสิ่งที่เป็นความจริง พูดจาไพเราะ อ่อนโยน มีเมตตาจิต พูดแล้วเกิดประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง โดยที่ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ให้เดือดร้อน และโดยเฉพาะ เป็นผู้พูดที่รู้จัก ฐานะ ฐานะ รู้ควร รู้แจ้ง และรู้ใจ พร้อมด้วยคุณสมบัติตามหลักพุทธสุภาสิต ที่ถือว่าเป็นมงคลอันสูงสุด^{๖๐} เป็นความดีอันยอดเยี่ยม หรือเป็นความดีอันประเสริฐสุด เป็นความดีงามอันสูงสุด ที่ก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้พูดและผู้ฟังทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

^{๕๗} พระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป คำนนธ์, การประยุกต์ใช้วจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธทศนิกาย เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๔-๗๕.

^{๕๘} ระวี ภาวิไล, **ชีวิตดีงาม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๙.

^{๕๙} พระธรรมโกศาจารย์ ปัญญานันทภิกขุ, **มงคลชีวิต หลักปฏิบัติมงคล ๓๘ ประการของคนดี**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

^{๖๐} พ.ช. (ไทย) ๒๕/๕/๗.

๓.๖ ประโยชน์ของวาทาสุภาสิต

วาทาสุภาสิตเป็นหลักการของการใช้วาทาในการพูดคุยหรือสื่อสาร ซึ่งพระพุทธศาสนา สอนให้พิจารณาในการกล่าวหรือคำพูดที่ถูกกาลเทศะ คำพูดที่เป็นความจริง คำพูดที่สุภาพ อ่อนหวาน คำพูดที่มีประโยชน์ และคำพูดประกอบด้วยเมตตา องค์ประกอบทั้งหมดจัดว่าสำคัญทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เราจะกระทำนั้น แม้จะเป็นจริงและมีประโยชน์ แต่ถ้ากระทำในเวลาอันไม่เหมาะสม ไม่ควรหรือไม่ถูกกาลเทศะ ก็อาจจะก่อให้เกิดผลเสีย หรืออาจจะไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรได้ ซึ่งเป็นสาเหตุของของความล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จที่เกิดจากการกล่าวอย่างไม่ฉลาดรอบคอบนั่นเอง^{๖๑} ดังนั้น ประโยชน์ของวาทาสุภาสิตจึงมีคุณมากต่อการอยู่ร่วมกัน เบื้องต้นได้มีนักวิชาการเสนอประโยชน์ของวาทาสุภาสิตโดยย่อพอให้เห็นเป็นตัวอย่าง ดังนี้

๑) **ประโยชน์ในปัจจุบัน** (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) คือผู้ฟังวาทาสุภาสิตแล้วทำให้สิ้นความสงสัย เข้าใจหลักการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตัวเอง เช่น ผู้มีหน้าที่ปกครองก็เข้าใจในหน้าที่ของตนเองที่พึงทำต่อบริวารชน เป็นต้น หรือนำวาทาสุภาสิตนั้นมาใช้เป็นคตินิยมในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังทำให้ได้รู้ถึงสิ่งที่เป็นคุณและโทษ ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ฟังที่เป็นมิชฌาทิฎฐิ กลายเป็นสัมมาทิฎฐิได้

๒) **ประโยชน์ในสัมปรายภพ** (สัมปรายิกัตถะ) คือผู้ฟังวาทาสุภาสิตแล้วเข้าใจ หรือนำไปใคร่ครวญปฏิบัติตาม รู้ว่าอะไรเป็นบุญ อะไรเป็นบาป เว้นบาปมุ่งทำแต่กุศล เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ถ้ายังไม่สิ้นอาสวะ ย่อมได้สุคติสมบัติ ถือว่าเป็นผู้ป้องกันภัยที่ยังมาไม่ถึงตนได้

๓) **ประโยชน์สูงสุด** (ปรมาตถะ) คือผู้ฟังวาทาสุภาสิตแล้วสามารถเปลี่ยนคุณภาพจิตจาก ปุถุชนเป็นอริยชนได้ เช่น ภิกษุวัชชีบุตร ภิกษุผู้เลี้ยงดูมารดา หรือพระวิมลเถระ เป็นต้น ที่ได้ฟังวาทาสุภาสิตจากพระพุทธเจ้าหรือพระสาวกแล้ว ได้บรรลุพระอริยผลมีโสดาปัตติผล เป็นต้น ในเวลาจบพระธรรมเทศนา^{๖๒}

๓.๗ วาทาสุภาสิตที่เป็นไปเพื่อการสร้างสันติภาพ

แนวทางการใช้วาทาสุภาสิตเพื่อการสร้างสันติภาพในสังคม มีลักษณะและแนวทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ ดังว่า “บุคคลพึงกล่าววาทาที่ไม่เป็นเหตุทำตนให้เดือดร้อน และไม่เบียดเบียนผู้อื่น วาจานั้นเป็นวาทาสุภาสิตแท้ บุคคลพึงกล่าวเฉพาะวาทาที่เป็นที่รัก เป็นที่ถูกใจผู้ฟัง พึงเว้นคำลามกทั้งหลายเสีย กล่าวแต่วาทาที่เป็นที่รักแก่คนอื่น วาทาสัตย์เป็นวาทาที่ไม่ตาย.....”^{๖๓} กล่าวได้ว่า พระวาทาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บ่งบอกถึงหลักการและการทำงานอย่างมีเป้าหมายชัดเจน ดังที่ตรัสแก่พระสาวกที่จาริกทำงานเพื่อสันติสุขแก่สังคมว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป

^{๖๑} พระมหาไพรัช โขตรัตโน เชื้อแก้ว, “มนทัศน์เรื่องวาทาในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๖๒} พระมหาศรีสุพรรณ อุตตทโป (ค่านนท์), “การประยุกต์ใช้วาทาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิภาย เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๕.

^{๖๓} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๕๔-๔๕๖/๖๐๓.

เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย^{๖๔} การใช้คำพูดที่อาศัยหลักธรรม แสดงได้ดังนี้ คือ

๑) กัลยาณวาทะ หมายถึง การพูดที่ดี หรือ ถ้อยคำที่ดี แนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้แสดงองค์ประกอบของการพูดไว้ ๓ ประการ คือ^{๖๕}

๑.๑ เจตนา (Aim of Speech) เป็นแม่บทของกรรม วาทะจะมีผลหรือไม่ ขึ้นอยู่ที่เจตนา การพูดของปุถุชน มักประกอบด้วยเจตนา ๔ อย่าง เจตนาไม่ดี เจือด้วย กิเลส โลภะ โทสะ และโมหะ ส่วนเจตนาดี เป็นกุศล เป็นมงคล กล่าวคือ มีความเมตตาเป็นเจตนา เป็นเจตนาดี

๑.๒ ชนิดหรือลักษณะของการพูด (Characteristics of Speech) การพูดของปุถุชน มักมีลักษณะ คือ จริงหรือเท็จ สุภาพหรือหยาบ ประโยชน์หรือเพื่อเจ้อ

๑.๓ กาลเทศะ (Occasion of Speech) การพูดอันควรบูชา ต้องเหมาะสมกับกาลเทศะด้วย แม้จะพูดด้วยเจตนาดี สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน รวมทั้งการพูดที่เป็นความจริง แต่ถ้ายังไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ ก็ไม่อยู่ในฐานะที่สมควรพูด

๒) ลักษณะการใช้วาจา ลักษณะการใช้วาจาทางพระพุทธศาสนา แบ่งการออกเป็น ๓ ประเภท ซึ่งปรากฏในคฤณญาณสูตร^{๖๖}

๒.๑ คุณภาณิ แปลว่า ผู้พูดปากเหม็น ผู้พูดประเภทนี้ มักกล่าวแต่ว่าทะทุจิริต อันได้แก่ ปด หยาบเพื่อเจ้อและส่อเสียด

๒.๒ ปุพผภาณิ แปลว่า ผู้พูดปากหอม พูดภาษาดอกไม้ ผู้พูดประเภทนี้ มักกล่าวแต่คำจริงและกอบปรด้วยประโยชน์ เมตตา กรุณา ชี้แจงเหตุผล ตามความเป็นจริง ชี้ให้ผู้ฟังเข้าใจถูกต้อง คำพูดแต่ละคำไพเราะ ดุดดิม จับใจ

๒.๓ มรุธภาณิ แปลว่า ผู้พูดปากหวาน หรือปากน้ำผึ้ง ผู้พูดประเภทนี้ มักกล่าวแต่ว่าจาอ่อนหวาน ไพเราะ เป็นที่พอใจผู้ฟัง

๓) ทิศทางเป้าหมายของการใช้วาจา วาจาที่ดีจะต้องมีทิศทางหรือเป้าหมายของการใช้ กล่าวคือ เป็นวาจาที่สอดคล้องกับกถาวัตถุ ๑๐^{๖๗} เรื่องที่ควรพูด เรื่องที่ควรนำมาสนทนากัน ๑๐ ประการ คือ

๓.๑ อับปิฉณกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย

๓.๒ สันตุฏฐิกถา คือ เรื่องความสันโดษ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสันโดษ

๓.๓ ปวิเวกกถา คือ เรื่องความสงัด ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสงัดกายใจ

๓.๔ อสังสัคคกถา คือ เรื่องความไม่คลุกคลี ถ้อยคำที่ชักนำให้ไม่คลุกคลี

๓.๕ วิริยารัมภกถา คือ เรื่องการปรารภความเพียร

๓.๖ สีสกถา คือ เรื่องศีล ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล

^{๖๔}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๘๖/๔๖-๔๗.

^{๖๕}ร้อยเอก ดร.จิตรจำนง สุภาพ, **กัลยาณวาทะ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัทโอเรียนเต็ล แอ็ดเวอร์ไทซิงแอนด์มัลติมีเดีย จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๕๒-๕๔.

^{๖๖}อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๒๘/๑๗๗-๑๗๘.

^{๖๗}ข.ม. (ไทย) ๒๙/๘๕/๒๕๗-๒๕๘.

๓.๗ สมานิกถา คือ เรื่องสมานิ ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำจิตมั่น

๓.๘ ปัญญาถา คือ เรื่องปัญญา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา

๓.๙ วิมุตติถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้พ้นจากกิเลสและความทุกข์

๓.๑๐ วิมุตติญาณทัสสนถา คือ เรื่องความรู้ความเห็นในวิมุตติ ถ้อยคำที่ชักนำให้สนใจ และเข้าใจเรื่องความรู้ ความเห็นในภาวะที่หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์

ดังนั้น มนุษย์จึงควรหลีกเลี่ยงการพูดที่จะก่อให้เกิดความบาดหมางกัน ทะเลาะกัน ใช้ปากเป็นอาวุธตีกัน ไม่ทำความเข้าใจกัน อีกทั้งไม่ปรารถนาที่จะปรับความเข้าใจกัน ไม่ปรองดองกัน นั่นเป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ มีแต่ทุกข์ตลอดกาล^{๖๘}

๓.๘ วาจาสุภาษิตแบบอย่างภาษาที่ทรงคุณค่า

การใช้วาจาที่มีองค์ประกอบสำคัญ เพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลในการใช้ภาษาที่สื่อให้ผู้รับ เข้าใจในความหมายของคำเหล่านั้น การใช้วาจาเน้นการให้ความหมาย "สัจธรรม" เป็นการสื่อความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจถึงสภาวะต่างๆ ตั้งแต่ขั้นสมมติจนถึงขั้นปรมาตม์ วาจาสามารถทำให้คนที่มีสติและปัญญาใช้ความคิดพิจารณาเชื่อมโยงเพื่อให้เข้าใจถึงความจริงได้ โดยแสดงให้เห็นถึงคุณประโยชน์อันมากมายของ “วาจา” ว่าสามารถทำให้เข้าถึงซึ่ง “สัจธรรม”^{๖๙} ดังนั้นจึงควรร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อทักษะในการใช้วาจาที่เหมาะสม และชัดเจน เป็นสิ่งที่ผู้พูดควรให้ความสำคัญ ดังนี้คือ

๑. ความกระชับชัดเจนของวาจา โดยวาจาที่ใช้มีความถูกต้องชัดเจน ไม่คลุมเครือ มีความหมายที่ชี้เฉพาะก่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายให้เหมาะกับผู้ฟัง ไม่ใช่คำพูดที่ไม่จำเป็นทำให้เกิดความสับสนได้และเลือกใช้ภาษาที่ไพเราะ เป็นเหตุเป็นผล

๒. การใช้วาจาที่ทำให้ผู้ฟังมองเห็นภาพ สร้างบรรยากาศให้คล้อยตาม

๓. ย้ำจุดเด่นของคำพูดที่เห็นว่าสำคัญและมีประโยชน์

๔. ใช้วาจาให้เหมาะสมกับความสนใจ ความรู้ และทัศนคติของผู้ฟัง ได้แก่การใช้สรรพนามที่สร้างความใกล้ชิด มีการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นบุคคลสำคัญ และที่ควรระมัดระวังคือการพูดที่อาจสร้างความเข้าใจผิด และทำให้เกิดความรู้สึกว่าถูกเหยียดหยามไม่ให้เกียรติ^{๗๐}

^{๖๘} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙๑/๕๓๑.

^{๖๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การสื่อสารภาษาเพื่อเข้าถึงสัจธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา), ๒๕๓๙.

^{๗๐} จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์, จิตวิทยาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๕.

๓.๙ วาจาสุภาษิตเพื่อการถ่ายทอดคำสอน

วาจามีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการเผยแผ่คำสอน ดังจะเห็นได้จากพระพุทธองค์ยังทรงนำวิธีการเทศนาด้วยวาจาเพื่อให้บุคคลเข้าใจในชีวิตมากขึ้น โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรม สามารถสรุปถึงพุทธวิธีในการสอนได้ดังนี้

๓.๙.๑ วิธีการสอนแบบต่างๆ ของพระพุทธเจ้า^{๗๑}

การสอนของพระพุทธเจ้าได้รับการสรรเสริญอยู่เสมอว่า “พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด สมบูรณ์ด้วยอรรถ และพยัญชนะ”^{๗๒} เมื่อผู้ฟังนำไปพิจารณาไตร่ตรองและปฏิบัติตามก็จะเห็นผลได้ตามกำลังความเพียรและสติปัญญาของผู้คน ถือว่าเป็นความสำเร็จในการสอนอย่างน่าอัศจรรย์ พระองค์ทรงเน้นการสอนแบบอนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือ การสอนให้รู้แจ้งเห็นจริง นำไปปฏิบัติได้ผลจริง ทรงรังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์ คือ การสอนที่ต้องใช้อิทธิฤทธิ์ และอาเทศนาปาฏิหาริย์ คือ การสอนที่อาศัยการทนายจิตตักใจผู้ฟัง อย่างไรก็ตามเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์ พระองค์ทรงใช้ในเวลาจำเป็นเพื่อกำราบปราบพยศเท่านั้น^{๗๓} วิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายแบบหลายอย่างดังนี้

๑) **แบบสากัจฉา** หรือสนทนา วิธีนี้เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบกัน ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรม และความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด

๒) **แบบบรรยาย** วิธีสอนแบบนี้จะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ กับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว

๓) **แบบตอบปัญหา** วิธีสอนแบบนี้จะทรงใช้กับผู้ที่มีข้อสงสัยในข้อธรรมต่างๆ โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น โดยพระองค์จะทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสมในสังคี่ติสูตร^{๗๔} โดยแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ อย่าง^{๗๕} คือ

๓.๑ **เอกังสพพยากรณ์ปัญหา** คือ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมา ตายตัว

๓.๒ **ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา** คือ ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้

๓.๓ **วิภังชพยากรณ์ปัญหา** คือ ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ

^{๗๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอเอ็นจี การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๔๖.

^{๗๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๐/๑๑.

^{๗๓} คุราญละเอียดเรื่องปาฏิหาริย์ ๓ ใน ที.สี. (ไทย) ๙/๔๘๓-๔๘๖/๒๑๔-๒๑๖, ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๑๑-๓๒/๕๖๗-๕๙๐.

^{๗๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๑.

^{๗๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอเอ็นจี การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๔๗-๔๘.

๓.๔ ฐปณียปัญหา ปัญหาที่พึงยับยั้งเสีย ไม่พยากรณ์ เช่น ปัญหาที่ถามเรื่อง สัตว์ตายแล้วเกิดอีกหรือไม่เกิดอีก^{๗๖}

ในการใช้วจาเพื่อการตอบปัญหานั้น พระพุทธองค์ทรงสอนให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถาม ปัญหาด้วย ซึ่งพระสารีบุตร ได้เคยแสดงเหตุแห่งการถามปัญหา ไว้ว่า “บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมถาม ปัญหากับผู้อื่น ด้วยเหตุ ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้ง ๕ อย่าง คือ

๑. บางคน ย่อมถามปัญหาเพราะความงี่เง่า เพราะความไม่เข้าใจ

๒. บางคน มีความปรารถนาถาม เกิดความอยากได้จึงถามปัญหา

๓. บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นข่มเขา

๔. บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยประสงค์จะรู้

๕. บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยมีความดำริว่า เมื่อเราถามแล้ว ถ้าเขาตอบได้ ถูกต้องก็เป็นการดี แต่ถ้าเราถามแล้ว เขาตอบไม่ถูกต้อง เราจะได้ช่วยแก้ไขเขาโดยถูกต้อง”^{๗๗}

๔) แบบวางกฎข้อบังคับ ในการสอนแบบนี้ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทโดย ความเห็นชอบของสงฆ์ และไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ^{๗๘}

๓.๔.๒ รูปแบบหรือกลวิธีอธิบายการใช้วจาเพื่อการสอน^{๗๙}

แนวทางการใช้วจาเพื่อการสอนหรือนำบุคคล จัดว่าเป็นเทคนิคสำคัญประการ หนึ่ง ของการเข้าถึงความรู้และความเข้าใจ แบบอย่างวิธีการสอนนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้วิธีสั่งสอน ที่หลากหลาย พระองค์ทรงกลวิธีและอุบายประกอบการสอนที่แตกต่างกัน ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ กลวิธีนี้ช่วยให้เข้าใจความได้ง่าย ชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำขึ้น เห็นจริงและเกิดความเพลิดเพลิน โดยทรงยกอุทาหรณ์ให้ผู้ฟังเห็นชัดและตรัส ขาดประกอบการแสดงธรรมเพื่อให้มองเห็นภาพพจน์ชัดเจน

๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา กลวิธีนี้มักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม โดย เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม เพราะจะช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมาย เด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น

๓. การใช้อุปกรณ์การสอน ด้วยการอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ

๔. การทำเป็นตัวอย่าง เป็นการสอนแบบทำนองการสาธิตให้ดู

๕. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่

๖. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส

๘. ความยืดหยุ่น ในการใช้วิธีการ

๙. การลงโทษและให้รางวัล

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

^{๗๖} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๔๑๐/๔๗๐.

^{๗๗} อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๖๕/๒๗๒.

^{๗๘} วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๗๐๙/๕๒-๕๓.

^{๗๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอ เอ็นจี การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕๑.

๓.๙.๓ สารสำคัญของการใช้วาจาเพื่อการสั่งสอน

การใช้วาจาเพื่อการสั่งสอนนั้น ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า เทศนา แปลว่า คำแสดง คำสอน การแสดงธรรมวิธี^{๘๐} การสอนจะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ^{๘๑} คือ

๑) สันทัตสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา

๒) สมาทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

๓) สมุตเตชนา เร้าใจให้แก่ว้าวุ่น บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่า จะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก

๔) สัมปัทสนา ขโลมใจให้เข้มข้น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ

นัยยะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักธรรมเทศกธรรม คือ ธรรมของนักเทศน์ องค์แห่งธรรมกถึก แสดงธรรมหรือสั่งสอนคนอื่นควรตั้งไว้ในใจ ด้วยการกล่าวความไปตามลำดับ ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจตามแนวเหตุผล แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตามุ่งจะให้ประโยชน์แก่เขา ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส^{๘๒} แต่โดยพื้นฐานแล้วการใช้วาจาเพื่อการสอนหรือแนะนำต้องมีความกรุณา ก่อให้เกิดคุณลักษณะของการสื่อสารที่เปี่ยมไปด้วยความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ ความสัมพันธ์อันดี และความคิดสร้างสรรค์ที่จะหาหนทางในการสร้างความสุขในชีวิต ซึ่งผู้พูดหรือผู้สอนและแนะนำจะต้องเป็นคนช่างสังเกต จับความรู้สึกเป็น เข้าใจความต้องการและลักษณะของการขอร้อง กล่าวคือ

๑) การสังเกต หมายถึง การพูดหรือบรรยายถึงสิ่งที่เห็นอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่เสริมเติมแต่ง หัวใจของการสังเกตคือ แยกแยะคำตัดสิน การประเมิน การตีความ หรืออคติของเราออกจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ ทำให้เรารู้เท่าทันและปล่อยวางการตัดสินว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นถูกหรือผิด

๒) ความรู้สึก หัวใจสำคัญในการแสดงความรู้สึก คือใช้คำที่แสดงความรู้สึก ไม่ใช่ความคิด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะช่วยให้รับผิชอบต่อประสบการณ์ของตนเอง โดยไม่กล่าวโทษผู้อื่น

๓) ความต้องการ เน้นคำพูดที่บรรยายความต้องการร่วมของมนุษย์ แทนที่จะใช้คำพูดที่บรรยายวิธีการหรือแผนการเฉพาะเจาะจงที่ใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

^{๘๐} องค์การคำของคุรุสภา, พจนานุกรมนักเรียน ฉบับเพิ่มคำศัพท์ปรับปรุงใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๓), หน้า ๒๐๒.

^{๘๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สือตะวัน จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๔.

^{๘๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๖๔.

๔) การขอร้อง หัวใจหลักของการขอร้องคือ การใช้ภาษาที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เฉพาะเจาะจง และสามารถปฏิบัติได้จริง^{๘๓}

๓.๙.๔ การฟังที่เสริมสร้างการใช้วาจา

การเรียนรู้เรื่องการพูดหรือการใช้วาจามีความสำคัญที่เท่ากับการฟัง การฟังมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นที่ควบคู่กับการพูด ดังจะเห็นได้จากพระพุทธองค์ได้ทรงให้ความสำคัญในการฟัง ดังที่ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงตั้งใจฟังเรา เราจะให้เธอได้ สดับธรรมคือข้อปฏิบัติกำจัดกิเลส และขอพวกเธอทั้งหมดจงประพฤติธรรมนั้น”^{๘๔} คำตรัสนี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อฟังแล้วให้พินิจพิจารณา ไตร่ตรอง และต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองด้วยการฝึกจิต เจริญสมาธิ ให้เกิดปัญญา^{๘๕} “อานนท์ ธรรมดาธรรมที่ตลาดตกแล้ว ย่อมไม่มีผลแก่ผู้ไม่ฟัง ไม่เรียน ไม่ท่อง ไม่แสดง โดยเคารพ ดุจดอกไม้สมบุรณ์ด้วยสี แต่ไม่มีกลิ่นหอม ฉะนั้น แต่ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก แก่ผู้ทำกิจทั้งหลายมีการฟังโดยเคารพเป็นต้น” และทรงตรัสกับพราหมณ์ผู้รับสารว่า “พราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงตั้งใจฟังเถิดเราจะแสดงธรรมแก่ท่าน”^{๘๖} หรือ “ภิกษุทั้งหลาย ... เธอทั้งหลายจงตั้งใจ ... จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”^{๘๗} หรือ “อริยฐานะ อานาปานสตินี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่า ไม่มี แต่ว่าอานาปานสติจะทำให้บริบูรณ์ได้โดยพิสดารด้วยวิธีใด เธอจงตั้งใจฟังวิธีนั้นให้ดี เราจักกล่าว”^{๘๘} ด้วยเหตุนี้ ทำให้มีนักวิชาการให้ความสนใจศึกษาและให้ความสำคัญในการฟัง ที่จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยการฟังอย่างลึกซึ้ง โดยอธิบายว่า การฟังอย่างลึกซึ้งจะทำให้ผู้ฟัง มีความเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังการพูดนั้น^{๘๙} เกิดประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง โดยแสดงถึงคุณลักษณะของการฟังอย่างลึกซึ้งไว้ คือ การฟังด้วยใจที่เมตตา การฟังโดยไม่ตัดสินไว้ก่อน การฟังโดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา^{๙๐}

การฟังอย่างลึกซึ้งเป็นขั้นตอนหนึ่งในการสนทนา คนส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญที่การพูดมากกว่าการฟัง แต่ในความเป็นจริงทั้งการพูดและการฟังเป็นส่วนเสริมของกันและกัน การฟังอย่างลึกซึ้งจะทำให้ข้ามพ้นอคติที่มองว่าสิ่งที่คนอื่นรู้นั้นผิด ส่วนที่เรารู้นั้นถูกต้องทั้งหมด การฟังที่ดีจึงเป็นการฟังด้วยความตั้งใจและใส่ใจต่อเนื้อหาและสิ่งที่อยู่เบื้องหลังคำพูดของผู้พูด เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อออกมาได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ การฟังอย่างลึกซึ้งที่เกิดจากการฟังด้วยปัญญา

^{๘๓} ผศ.ดร.ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, **सानเสวนาสานใจสู่ใจ**, (กรุงเทพมหานคร: หกจ.ควอลิตี้ อาร์ท, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔-๒๖.

^{๘๔} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๓๘๘/๕๙๐.

^{๘๕} ดุรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๕๒/๔๙๑.

^{๘๖} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๖๖/๖๐๖.

^{๘๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๓๓/๑๗๑.

^{๘๘} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๙๘๒/๔๕๘.

^{๘๙} ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, **คู่มือการจัดกระบวนการสนทนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๕-๙.

^{๙๐} ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, **सानเสวนาสานใจสู่ใจ**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ควอลิตี้ อาร์ท, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕.

เป็นไปตามหลักวาจาสุภาษิตที่แสดงในมงคลสูตร มงคลที่ ๗ ที่ว่า “ต้องไม่เป็นคนโง่” มีเนื้อความถึงการปฏิบัติตนให้เป็นผู้ฟังอย่างฉลาด และมีสติปัญญาในการฟัง ด้วยการฝึกตัวเองให้เป็นพหูสูต ใฝ่หาความรู้ ฉลาดรู้ เพื่อให้เกิดปัญญา

๓.๑๐ การพยากรณ์ในพระพุทธศาสนา

พยากรณ์ ก็คือ การทำนายและการคาดการณ์ สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และยังเป็นเครื่องมือทางตรรกศาสตร์ ซึ่งเป็นศิลปะของการคำนวณชนิดหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงอันหนึ่งที่ยังไม่ประจักษ์ โดยอาศัยความจริงอีกอันหนึ่งที่เป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว^{๙๑} การพยากรณ์ในพระพุทธศาสนา มี ๔ ลักษณะ คือ การทำนาย การคาดการณ์ การตอบปัญหา และการทำให้แจ้ง

พระพุทธองค์ไม่ทรงสนับสนุนให้เชื่อถือในการพยากรณ์หรือการคาดการณ์ที่ปราศจากเหตุผล ลักษณะการพยากรณ์ในพระพุทธศาสนาเน้นการแนะนำโดยชี้ให้เห็นความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องของกรรม ดังนั้น การพยากรณ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการกล่าวถึงเรื่องราวขององค์สมเด็จพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด เช่น คัมภีร์ชินาลังการ เป็นต้น^{๙๒} ในรายละเอียดปรากฏว่ามีการกล่าวถึงการทำนายพระสุบินของพระนางสิริมหามายาในการที่จะได้เป็นพุทธมารดา พระนางสิริมหามายาทรงสุบินว่า มีช้างเผือกลักษณะงดงาม ที่วงจับดอกบัวขาวแรกแย้ม เดินเข้ามาใกล้พระองค์ แล้วเดินเวียนขวารอบพระองค์สามรอบ แล้วเดินเข้าไปในพระอุทรของพระนาง ทันใดนั้นก็ทรงรู้สึกพระองค์ พร้อมกับการตื่นบรรทมขึ้น พระโพธิสัตว์ได้เสด็จถือปฏิสนธิในครรภ์พระเทวีแล้ว^{๙๓} ครั้นรุ่งเช้า พระนางจึงกราบทูลเล่าพระสุบินให้พระเจ้าสิริสุทโธทนะ มหาราชทรงทราบ จึงรับสั่งให้พราหมณ์ผู้ใหญ่ ๖๔ คน เข้าเฝ้าฯ ทำนายพระสุบิน พราหมณ์ทั้งหลายจึงกราบทูลพยากรณ์ว่า พระสุบินนั้นประเสริฐนัก

ในพุทธกาลได้ปรากฏตัวอย่างการพยากรณ์มากมาย กล่าวคือ การทำนายพระสุบินและบุญนิมิตของพระนางมัทรีในพระเวสสันดรชาดก ก่อนที่พระโอรส พระธิดาจะถูกพราหมณ์ ชูชกมาขอต่อพระเวสสันดร^{๙๔} และการทำนายพระสุบินของพระเจ้าสีหนุราชาในการที่พระธิดาสิริมหามายาจะได้เป็นพุทธมารดา^{๙๕} หรือพระสุบินของพระองค์เองก่อนวันตรัสรู้ และพราหมณ์ ๘ คนทำนาย มหาบุริสลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ ๕ วันนับตั้งแต่พระกุมารประสูติมา ซึ่งการพยากรณ์ มหาบุริสลักษณะของพระพุทธองค์ โดยพราหมณ์ทั้ง ๘ คนนั้น ๗ คน ให้ความเห็นเป็น ๒ ทาง คือ การที่

^{๙๑} พลตรี ประยูร พลอารีย์, เอกสารประกอบการเรียน, คัมภีร์สูตรพระเคราะห์สนธิ, (ม.ป.ป.) หน้า ๒๑.

^{๙๒} ศ.ดร.ศักดิ์ศรี แยมันดดา, วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๘, ๑๔๐-๑๔๑.

^{๙๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, พระปฐมสมโพธิกถา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเสียงจงเจริญ, ๒๕๑๙), หน้า ๘๑.

^{๙๔} ชุ.ชา.ม. (ไทย), ๒๘/๒๒๒๗-๒๒๒๘/๕๒๘.

^{๙๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ปฐมสมโพธิกถา วรรณคดีพระพุทธศาสนา พากย์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา และศูนย์หนังสือพุทธศาสนา, ๒๕๐๕), หน้า ๑๘-๑๙.

จะได้เป็นพระมหากษัตริย์ และการได้เป็นศาสดาเอกของโลกหากเสด็จออกบรรพชา มีพรหมณ์ โทณทัณฺณเพียงผู้เดียว ที่พยากรณ์ว่า พระพุทธองค์จะเป็นศาสดาเอกของโลกเท่านั้น

จากตัวอย่างการพยากรณ์หรือการทำนายฝัน การคาดการณ์จากความฝัน หรือจากนิมิต ในครั้งก่อนพุทธกาลนั้น มีอยู่ค่อนข้างมาก เพราะความฝันที่เกิดขึ้นนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้ความหมาย แต่มีองค์ประกอบและเงื่อนไขเหตุปัจจัย ลักษณะการพยากรณ์สะท้อนเหตุการณ์บุญกุศลหรือบุญญาบารมี สะท้อนเพื่อการทำให้ง่าย เป็นการแสดงเหตุผล อธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนา เพื่อการรู้แจ้งในอริยมรรค เพื่อการพ้นทุกข์ กล่าวโดยรวมการใช้วจาสุภาษิตเพื่อการพยากรณ์ทางพระพุทธศาสนา จะมุ่งเน้นในประเด็นต่อไปนี้

๑. เชื่อในกรรม และการให้ผลการพยากรณ์ มีที่มาจากเหตุแห่ง การกระทำ มีการส่งผลของการกระทำ ทั้งดี และ ไม่ดี

๒. เชื่อในบุญกุศล คือ การทำดี ไม่ว่าเวลาใดก็เป็นมงคลทั้งนั้น ประโยชน์ขึ้นอยู่กับผู้กระทำ

๓. เชื่อในอริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐที่เป็นหนทางของการพ้นทุกข์

๔. เชื่อในความไม่ประมาท

แนวทางการใช้วจาสุภาษิตเพื่อการพยากรณ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการเชื่ออย่างมีเหตุผลตามหลักกาลามสูตร ๑๐ ประการ ที่ว่าอย่าปลงใจเชื่อด้วยเล่ห์ลือ ด้วยอ้างตำราหรือคัมภีร์ เพราะตรรกะ เพราะการอนุমান เพราะมองเห็นรูปลักษณะว่าน่าเป็นไปได้ เป็นต้น แต่เป็นการเชื่อที่ต้องให้มีวิจารณ์ญาณในการตรึกตรองยอมรับความรู้ ต้องอาศัยเหตุผล และความมีสติ กล่าวคือต้องใช้หลักโยนิโสมนสิการ คือ การคิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างมีวิธีที่จะเข้าถึงความจริง การคิดต่อเนื่อง เป็นทาง มีลำดับ ขั้นตอน คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล คิดให้เกิดผล คือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ คิดให้เกิดกุศลธรรม^{๕๖}

๓.๑๐.๑ ความเข้าใจเรื่องกรรมกับการพยากรณ์

การพยากรณ์ตามหลักโหราศาสตร์ในพระพุทธศาสนา มีลักษณะการพยากรณ์ในผลกรรมของมนุษย์ ทางพระพุทธศาสนาอาศัยเหตุเป็นเครื่องพยากรณ์ผล หรือเป็นไปในแนวของการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าทรงยอมรับกระบวนการพยากรณ์ในฐานะเป็นเครื่องมือเท่านั้น ทรงปฏิเสธโหราศาสตร์ในมิติของความเชื่อที่ขาดเหตุผล เช่น ในเรื่องฤกษ์ยามนี้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้ใดประพฤติดีในตอนเช้า สาย เที่ยง บ่าย เย็น ตอนเช้า สาย เที่ยง บ่าย เย็น ของผู้นั้นก็เป็นฤกษ์ดี ถ้าผู้ใดประพฤติชั่วตอนเช้า ตอนเช้าก็ชั่ว และชั่วเรื่อยไป เวลาไม่ดี ไม่ชั่ว เช้า สาย เที่ยง บ่าย เย็น ก็ไม่ดี ไม่ชั่ว มั่นติมั่นชั่วอยู่ที่การกระทำ เราทำดีมันก็พลอยดีกับเรา ความจริงเป็นอย่างนั้น ดังมีพุทธดำรัสตรัสไว้ว่า คนพาลมัวไปดูดวงดาว ดูเดือนอยู่ ประโยชน์ก็ผ่านพ้นไปเสีย ประโยชน์มันเป็นฤกษ์อยู่ในตัวแล้ว ดวงดาวในท้องฟ้าจะช่วยเหลืออะไรได้^{๕๗}

^{๕๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สือตะวัน จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๖๙.

^{๕๗}พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), คำสอนในพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินติ้ง, ๒๕๔๓), หน้า ๙๐๔-๙๐๕.

ดังนั้น การพยากรณ์จะต้องยึดหลักของเหตุและผลของการกระทำ การกระทำหรือกรรม จะไม่เปลี่ยน เมื่อทำสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นย่อมได้รับผลของสิ่งนั้น เป็นไปตามกฎธรรมชาติและกฎแห่งกรรม ซึ่งในพระพุทธศาสนาได้อธิบายไว้ดังนี้ คือ

๑) **กฎธรรมชาติ** คือ กฎแห่งเหตุผล ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องของธรรมชาติ มีเหตุและปัจจัยสนับสนุนซึ่งกันและกัน อธิบายได้ด้วยหลักของปัจจัยการ หรือ ปฏิจจสมุปบาท คือ “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ”^{๙๘} กล่าวคือ กิเลส กรรม และ วิบากเป็นปัจจัยอุดหนุนแก่กัน ทำให้วงจรแห่งชีวิตดำเนินไม่ขาดสาย

๒) **กฎแห่งกรรม** กฎทางศีลธรรม กล่าวถึงเจตนาในการประกอบกรรม และกรรมจะส่งผลให้ปรากฏทั้งกรรมดี และกรรมชั่วที่บุคคลเป็นผู้กระทำ คนทำกรรมใดไว้อย่อมเห็นกรรมในตน คนทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว คนหว่านพืชเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น^{๙๙}

๓.๑๐.๒ การพยากรณ์ที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

การพยากรณ์โหราศาสตร์ในมุมมองของพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นไปในทิศทางหรือสอดคล้องกับหลักเหตุและผลของการกระทำ ในงานศึกษาวิจัยของ กฤติกาวัลย์ หิรัญสี ได้แสดงการพยากรณ์ที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา ดังนี้คือ

๑) **ความสอดคล้องในด้านความเชื่อ** คือ เชื่อในผลของการกระทำ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว โดยไม่ต้องรอฤกษ์ยาม ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท และเข้าใจในหลัก อริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐที่เป็นหนทางของการพ้นทุกข์ ดังนั้น หลักการของโหราศาสตร์จะมีผลทั้งดีและไม่ดี ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ ทำให้มีการเตรียมพร้อมที่จะรับกับสถานการณ์นั้นได้อย่างมีสติ และมีความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตมากขึ้น

๒) **ความสอดคล้องในด้านคุณธรรม** คือ การใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ คิดให้เกิดกุศลธรรมความดี ดังนั้น การพยากรณ์โหราศาสตร์จะต้องควรมีความรู้ที่ถูกต้องในวิชาโหราศาสตร์ มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักของสังคหัตถ์ ๔ ประกอบด้วย ทาน การเจรจาอ่อนหวาน การบำเพ็ญประโยชน์ การวางตนสม่าเสมอ โดยไม่ยึดติดในผลประโยชน์ ลามสักการะเป็นใหญ่

๓) **ความสอดคล้องด้านจรรยาบรรณ** คือ ตามหลักของอริยมรรค มีหมวดศีล หมวดสมาธิ หมวดปัญญา รวม ๓ หมวด คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำแต่ความดี และการทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ดังนั้น การพยากรณ์โหราศาสตร์จะต้องใช้อย่างถูกต้อง มีศีลธรรม และมีวาจางามในการพยากรณ์

๔) **ความสอดคล้องในการพยากรณ์** คือ การพยากรณ์ต้องเป็นการแนะแนวทาง และส่งเสริมให้ประกอบกรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว ปฏิบัติตามหลักเป็นกุศลกรรม คือ การประกอบกรรมดีย่อมส่งผลดี ถ้าปฏิบัติเป็นอกุศลกรรม ย่อมส่งผลที่ไม่ดี^{๑๐๐}

^{๙๘} พุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๖๕๙-๖๖๐/๖๕๔.

^{๙๙} พุ.ชา.ทุก.(ไทย) ๒๗/๑๔๔/๑๐๓.

^{๑๐๐} กฤติกาวัลย์ หิรัญสี, “ศึกษาความสอดคล้องของหลักการพยากรณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาทและวิชาโหราศาสตร์ไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๗-๑๑๓.

กล่าวได้ว่า การพยากรณ์ในพระพุทธศาสนา มุ่งให้เห็นถึงสัจธรรมของชีวิต ให้เห็นผลของการกระทำ ทำสิ่งใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น มีหลักในการพยากรณ์โดยสอนให้มนุษย์รู้จักการใช้ชีวิตให้ถูกต้อง ไม่ประมาท มีคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้รู้จักเลือกปฏิบัติในทางที่ชอบ เน้นการแนะนำที่เป็นไปเพื่อการมุ่งสร้างประโยชน์สุขและกำจัดทุกข์ มีทิศทางเพื่อการส่งเสริมกุศลคุณงามความดีให้มากขึ้น ป้องกันและกำจัดบาปอกุศลให้เบาบางและจางหายไปจากจิตใจ

๓.๑๑ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักวาจาสุภาสิต

จากการศึกษาบริบทของวาจาสุภาสิต พบว่า หลักวาจาสุภาสิตมีความหมายและลักษณะที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนา ซึ่งช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การใช้วาจาสุภาสิตมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่

๑) หลักสาราณียธรรม

สาราณียธรรม เป็นหลักธรรมเพื่อให้คนระลึกถึงกัน ผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยน้ำใจ เป็นหน้าที่ที่ประชาชนควรปฏิบัติต่อกันในสังคม^{๑๐๑} สาราณียธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันนั้นมี ๖ องค์ประกอบ คือ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อการไม่ทะเลาะวิวาทกัน เพื่อความสามัคคีปรองดองกัน หลักสาราณียธรรมมีองค์ประกอบ ๖ ประการ^{๑๐๒} คือ

๑.๑ เมตตาการุณยธรรม คือ การมีพฤติกรรมทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นการแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ด้วยกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๑.๒ เมตตาวาจากรรม คือ การมีพฤติกรรมทางวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นการพูดด้วยเมตตา คือ กล่าวแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี และแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๑.๓ เมตตาโมหกรรม คือ การมีพฤติกรรมทางใจที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นการคิดถึงต่อกันด้วยเมตตา เป็นการตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน

๑.๔ สาธารณโภคี คือ การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม โดยแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคด้วยกัน

๑.๕ ศีลสามัญญตา คือ การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีศีลที่บริสุทธิ์เสมอกับเพื่อนพรหมจรรย์ คือ มีความประพฤติสุจริต ดึงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม

๑.๖ ทิฐิสามัญญตา คือ การพัฒนาตนให้มีทิฐิที่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ เสมอกับเพื่อนพรหมจรรย์ เป็นการพยายามปรับความคิดเห็นเข้าเพื่อให้เกิดความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

^{๑๐๑} พระมหาธรรมรัต อริยธมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๑๐๒} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘.

ความหมายและองค์ประกอบของหลักสาราณียธรรมนั้น เป็นหลักธรรม ที่เป็นเงื่อนไข หรือเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ยังบุคคลให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องบริสุทธิ์ยุติธรรมได้ หรือเป็น เครื่องนำทาง ทั้งยังส่งเสริมให้สังคมเข้าถึงความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรือง เพราะเหตุว่า หลัก สาราณียธรรมย่อมทำให้คนในสังคมเป็นที่ระลึกถึง ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เคารพนับถือกัน ทำให้ สงเคราะห์เจือจุนกัน และทำให้สังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒) หลักสังคหัตถ์ ๔

หลักสังคหัตถ์ ๔ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นหลักการครองคนและ ประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ กล่าวคือ หลักยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี^{๑๐๓} ได้แก่

๒.๑ ทาน คือ การให้ คือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้รับ ๓ ลักษณะ ได้แก่

- ๑) ให้โดยหวังจะอนุเคราะห์ เกื้อหนุน เอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันด้วยกรุณา
- ๒) ให้โดยหวังเพื่อเป็นการสมานสามัคคี ในฐานะผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับตน
- ๓) ให้เพื่อเป็นการตอบแทนคุณ ประรณานาบุญคุณแก่ท่านผู้มีคุณ^{๑๐๔}

๒.๒ ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ วาจาเป็นที่รัก หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าว คำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

๒.๓ อติถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ คือชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่คนอื่น ๆ ชวนช่วยช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๒.๔ สมานัตตตา คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอดันเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอาเปรียบ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา^{๑๐๕} ตลอดถึงวางตนเหมาะสม ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่กรณี^{๑๐๖}

สังคหัตถ์นี้เป็นหลักการกระทำเพื่อการสงเคราะห์ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของกันและ กัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนทุกคนและทุกสังคม เพราะเป็นรากฐานแห่งการแบ่งปัน ผลประโยชน์ทางวัตถุที่ลงตัว และความเจริญก้าวหน้าทั้งส่วนตัวและส่วนรวม

๓) หลักเบญจศีล

เบญจศีล คือ ความประพฤติ ทางกาย และวาจา ด้วยการรักษากายวาจาให้ เรียบร้อย โดยไม่เบียดเบียนกัน มีมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ พึงปฏิบัติ ในการละเว้นความชั่ว โดยปฏิบัติ

^{๑๐๓} ธี.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐.

^{๑๐๔} สมเด็จพระมหาธีรราช (พิมพ์ ธรรมโธ), มงคลยอตชีวิต ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: โรง พิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๗๕-๒๘๐.

^{๑๐๕} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๑.

^{๑๐๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สือตะวัน จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๗ - ๑๖๘.

ในการฝึกหัดกาย วาจาให้ดียิ่งขึ้น จะนำซึ่งความสุจริตทางกาย วาจา อาชีพ^{๑๐๗} ศีลจึงเป็นเรื่องของเหตุ คือ ทางใจ หรือเจตนา ที่จะไม่ทำความชั่ว หรือ ทำจิตให้เป็นอกุศล อันนำไปสู่ความตั้งใจ ความละอายใจ และการรู้จักที่จะควบคุมใจ ที่จะละเว้นการกระทำชั่ว ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ ปาณาติปาตา เวรมณี (การเว้นจากการฆ่าสัตว์) คือ การไม่ทำลายชีวิต ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย

๓.๒ อทินนาทานา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์) คือ ไม่เอาของที่เขาไม่ได้ให้ หรือไม่ลักขโมย ถือเอาสาระว่า ความประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์ และกรรมสิทธิ์

๓.๓ กาเมสุมิฉฉา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม) คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองตน

๓.๔ มุสาวาทา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ) คือ ไม่พูดเท็จ ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวง ตั้รอนประโยชน์ หรือแกล้งทำลาย

๓.๕ สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่ม น้ำเมา สุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท) คือ ไม่เสพของมึนเมา ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทหลังพลาตมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ^{๑๐๘}

๔) หลักพรหมวิหาร ๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า พรหมวิหารธรรม หมายถึง คุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่ นักปกครอง หรือผู้บริหาร ๔ ประการ ได้แก่^{๑๐๙}

๔.๑ เมตตา คือ ความรักปรารถนาดีอยากให้ความมีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๔.๒ กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดปล่อย บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๔.๓ มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

^{๑๐๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๔๑.

^{๑๐๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖๙.

^{๑๐๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๑.

๔.๔ อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ

๓.๑๒ สรุป

การใช้วาจาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ซึ่งต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน ในทางพระพุทธศาสนา การใช้วาจาต้องมีหลักการและรูปแบบที่ชัดเจน กล่าวคือ เป็นวาจาที่เป็นไปเพื่อส่งเสริมการสร้างกุศล คุณงามความดี เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข วาจาในทางพระพุทธศาสนาเป็นวาจาที่มีลักษณะของ คำพูดที่พูดด้วยดี เป็นคำพูดที่มีกลิ่นหอม เป็นการพูดด้วยใจจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่มีประโยชน์ การใช้วาจาสุภาสิตมีหลักการหรือเป้าหมายด้วยการไม่ว่าร้ายผู้อื่น เป็นการเจรจาชอบ สุภาพไพเราะ อ่อนหวาน ดุด่ามีน้ำใจ เป็นความจริงและจากกันไปก็ยังเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน องค์ประกอบของวาจาสุภาสิตมีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ กาเลน ภาสิตา คำพูดที่ถูกกาลเทศะ สจจา ภาสิตา คำพูดที่เป็นความจริง สณหา ภาสิตา คำพูดที่สุภาพ อ่อนหวาน อตถสยหิตา ภาสิตา คำพูดที่มีประโยชน์ และอิตถสันหาที่ เมตตจิตเตน ภาสิตา คำพูดประกอบด้วยเมตตา การพูดตามหลักการดังกล่าว จัดว่าเป็นคุณสมบัติตามหลักพุทธสุภาสิต ที่ถือว่าเป็นมงคลอันสูงสุด เป็นความดีอันยอดเยี่ยม หรือเป็นความดีอันประเสริฐสุด เป็นความดีงามอันสูงสุด ที่ก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้พูดและผู้ฟังทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

วาจาสุภาสิตเป็นเครื่องมือที่จะสร้างประโยชน์สุข ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับปัจเจก และระดับสังคม กล่าวคือ ทำให้ผู้ฟังเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมได้ เกิดการพัฒนาตน ตามวาสนาบารมีของแต่ละบุคคล ส่วนในระดับสังคมนั้นในด้าน การเมืองการปกครอง ทำให้ผู้มีหน้าที่ปกครองเป็นคนซื่อสัตย์ยุติธรรม ไม่มีอคติ สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย อยู่เย็นเป็นสุข ด้านสังคมสงเคราะห์ ทำให้คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมากขึ้นทั้งในระดับครอบครัวสังคม และประเทศชาติ ในการพยากรณ์นั้นถ้านำหลักวาจาสุภาสิตมาประยุกต์ใช้ก็จะเกิดประโยชน์หลายด้าน จะทำให้การพยากรณ์เป็นไปตามกรอบทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เกิดการพยากรณ์ที่มีรูปแบบกลวิธีและอุปายประกอบการสอนที่เป็นไปเพื่อการเห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เกิดการปลุกใจเร้าใจให้แก่วรรณกวี เกิดกำลังใจ มีอุตสาหะแข็งขัน เกิดการเข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ดังนั้นหลักวาจาสุภาสิตจึงเป็นหลักการที่ดีสำหรับการพูดการอธิบายหรือการสอน และการแนะนำ และก็เหมาะสมที่จะเป็นกรอบหรือแนวทางสำหรับการพยากรณ์ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และวิธีการประยุกต์ใช้ของแต่ละบุคคล ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ในบทต่อไป